

FAKTA.

5A/2018

express

MIKÄ VEI ULKOMAILLE, MIKÄ TOISI TAKAISIN SUOMEEN?

*Kysely korkeakoulututkintoa
ulkomailla opiskeleville*

TAUSTAA

Korkeakouluopiskelijat ovat osaajia, joita moni maa haluaa. He ovat myös kansainvälisesti liikkuvaa joukkoa: OECD:n tilastojen mukaan jo viisi miljoonaa henkilöä opiskelee kotimaansa ulkopuolella¹.

Suomessa on oltu huolissaan siitä, kykenemmekö pitämään kiinni kouluteista osaajista. Suomi on pitkään ollut vastaanottajana tutkinto-opiskelijoiden kansainvälisessä liikkuvuudessa, sillä korkeakouluissamme opiskelee noin 20 000 ulkomaalaista. Kelan opintotukitilatost osoittavat kuitenkin, että myös ulkomaisissa korkeakouluissa tutkintoa suorittavien suomalaisten määrä on kääntynyt kasvuun: lukuvuonna 2006–2007 heitä oli noin 4000, 2015–2016 jo 8000.

Mikä sitten saa nuoret lähtemään ulkomaille opiskelemaan? Miltä Suomi

näyttää heidän silmissään? Suunnittelevatko he paluuta kotimaahan opintojensa jälkeen?

CIMO (vuodesta 2017 Opetushallitus) käynnisti vuonna 2016 selvityshankkeen suomalaisten tutkinto-opiskelusta ulkomailta. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa tarkasteltiin Kelan opintotukitilastojen pohjalta sitä, ketkä lähtevät ulkomaille ja millaisia lähtijät ovat verrattuna Suomessa opintonsa aloittaviin. Tämän vaiheen tulokset julkaistiin 2017.

Hankkeen toisessa vaiheessa kartoitettiin ulkomaille lähdön syitä opiskelijoille tehdyllä kyselyllä. Samalla kerättiin tietoa ulkomailta opiskeluun liittyvistä kokemuksista sekä opiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmista ja Suomeen paluuta koskevista ajatuksista.

Tässä Fakta Expressissä kerrotaan

kyselyn keskeiset tulokset. Tarkempaa tietoa aiheesta on koottu laajempaan selvitysraporttiin.

Lisätietoa:

- Suomalaiset tutkinto-opiskelijat ulkomaisissa korkeakouluissa. Tuloksia kyselystä. Raportit ja selvitykset 2018:8
- Fakta Express 3A/2017: Keitä ovat ulkomaalaisten korkeakoulujen suomalaiset tutkinto-opiskelijat? Tilastotietoja Kelan opintotuen saajista
- www.cimo.fi | Palvelut | Tutkimus- ja selvitystoiminta | Suomalaisen tutkinto-opiskelu ulkomailta

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

KYSELY TEHTIIN KELAN OPINTOTUKEA SAAVILLE OPISKELIJOILLE

Kutsu kyselyyn lähetettiin loppuvuodesta 2016 lähes 3800 opiskelijalle, jotka olivat saaneet Kelan opintorahaa, asumislisää tai lainatakauksen ulkomaisiin korkeakouluopintoihin.

Kelan opintotukea ulkomaisiin opintoihin saavat eivät ole aivan sama joukko kuin suomalaiset tutkinto-opiskelijat ulkomailla: heistä osa opiskelee ilman opintotukea ja myös ulkomaiden kansalaiset voivat tietyin edellytyksin saada Kelan tukea. Jatkossa puhutaan yksinkertaisuuden vuoksi suomalaisista tutkinto-opiskelijoista ulkomailla.

VASTAAJIEN PROFIILI

1 422 opiskelijaa eli 37,5 % kyselyn saaneista.

Yleisimmät opiskelumaa

Yleisimmät alat

Taloustiede

Oikeustiede

Lääketiede

Yhteiskunta-tiede

Humanistinen ala

Taideaineet

Muita avainlukuja

68 % **67 %**

vastaajista opiskelee ensimmäistä tai toista vuotta

vastaajista on 20–24 -vuotiaita

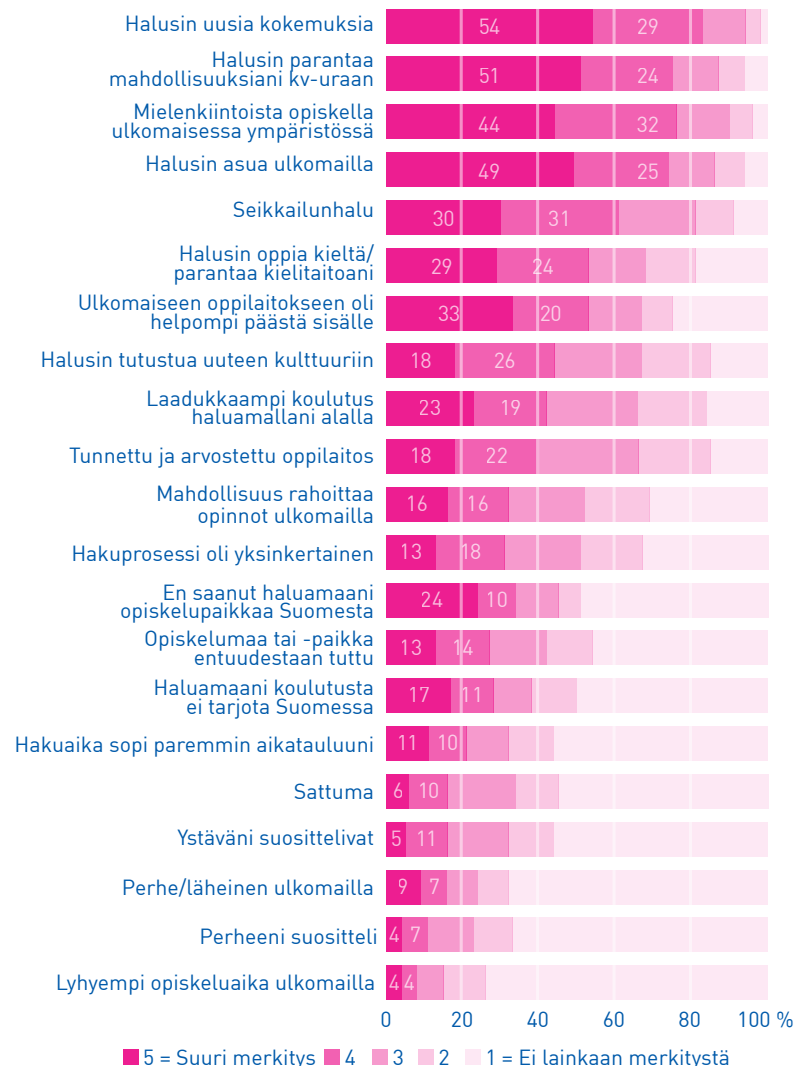
80 % **75 %**

suomenkielisiä (ulkomailla aloittaneista keskimäärin 76%)

naisia (ulkomailla aloittaneista keskimäärin 64 %)

MIKSI OPISKELUPAIKKA VALITTIIN ULKOMAILTA EIKÄ SUOMESTA? (%)

Eri tekijöiden merkitys keskiarvon mukaisessa järjestyksessä

ULKOMAILLE LÄHTÖÖN VAIKUTTAÄ MONIA TEKIJÖITÄ

Ulkomaille lähdön syitä voi hahmottaa työntö- ja vetotekijöiden avulla. Työntötekijä tarkoittaa kotimaasta pois ajavia asioita, kuten vaikeudet opiskelupaikan saamisessa. Vetotekijä viittaa kohdemaassa houkutteleviin asioihin, joita ovat esimerkiksi uudet kokemukset. Nyt tehdyn kyselyn perusteella ulkomailla opiskeluun ei ole yhtä yksittäistä syytä, vaan useita vaikuttavia tekijöitä – sekä Suomesta pois työntäviä että ulkomaille vetäviä.

Yleisemmät syyt ulkomaille lähtöön liittyivät kansainvälisen kokemuksen hankintaan: uusien kokemusten saaminen, mahdollisuus kansainväliseen uraan ja halu asua ulkomailla. Opiskelupaikan saamiseen tai opintojen sisältöön liittyvät motiivit olivat harvinaisempia.

Tulokset ovat linjassa Kelan vuonna 2008 julkaiseman selvityksen² kanssa: siinäkin tärkeimmät syyt lähtöön liittyivät kansainvälistymiseen ja kokemusten hankkimiseen. Opiskelupaikan saaminen ja helpompi sisään-pääsy olivat yhtä tärkeitä kuin nyt.

NELJÄ ULKOMAILLE LÄHDÖN ORIENTAATIOTA

	<i>“Arvostan uusia kokemuksia ja seikkailuja.”</i> 	<i>“Haluan saada opiskelupaikan ja päästä helpommin sisään.”</i> 	<i>“Haen tunnettua oppilaitosta ja laadukasta koulutustarjontaa.”</i> 	<i>“Tuttu paikka ja läheiset ihmiset. Olen saanut tutuilta suosituksia tänne.”</i>
	KANSAINVÄLISEN KOKEMUKSEN ETSIJÄ	PAREMPIEN SISÄÄNPÄÄSY-MAHDOLLISUUKSIEN HAKIJA	LAADUKKAAN KOULUTUKSEN TAVOITTELIJA	TUTUN VAIHTOEHDON VALITSEVA
Orientaatio:	Yleisin orientaatio.	Joko hyvin tai ei lainkaan tärkeä orientaatio.	Toiseksi yleisin orientaatio.	Harvinaisin orientaatio.
Yleisimmät opiskelumaat:	Alankomaat, Yhdysvallat, Britannia.	Latvia, Viro ja Ruotsi.	Alankomaat ja Britannia.	Viro, Saksa, Itävalta. Myös harvinaisemmat kuten Kanada, Venäjä, Kiina.
Yleisimmät alat:	Kaupallinen ala, humanistiset ja taideaineet, yhteiskuntatiede.	Lääke- ja eläinlääketieteet, myös oikeustiede ja käyttäytymistiede/psykologia.	Taideaineet, tekniikka sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala.	Kaupallinen ala, hoitoala, kasvatustiede, liikunnan ala ja lääketiede.
Erityispiirteet:	Seuraa muita enemmän opiskelumaan tapahtumia ja pitää yhteyttä kansainvälisiin opiskelijoihin. Kotiutuu opiskelumaahan keskimääräistä paremmin.	Usein ei ole saanut vastaavaa opiskelupaikkaa Suomessa. Työskentelee opiskeluaikana muita useammin Suomessa. Seuraa muita enemmän Suomen tapahtumia ja on pitää yhteyttä muihin suomalaisopiskelijoihin.		Joukossa paljon opiskelijoita, joilla on maassa sukua tai perhettä tai jotka ovat asuneet siellä aikaisemmin.

NELJÄ ORIENTAATIOTA ULKOMAILLE

Ulkomaille lähdön syyt voi tiivistää neljäksi laajemmaksi orientaatioksi, jotka ovat tyypillisiä eri aloilla ja eri maissa opiskeleville. Ne linkittyvät myös siihen, kuinka hyvin opiskelija kotiutuu opiskelumaahansa ja kuinka paljon hän pitää yhteyttä Suomeen.

Yleisimmin ulkomaille lähtöön motivoi kansainvälisen kokemuksen hankkiminen.

OPINTOPOLKU ULKOMAILLE ALKAA USEIMMITEN YLIOPPILASTUTKINNON JÄLKEEN

Tyypillisesti ulkomaiseen korkeakouluun lähdetään kotimaassa tehdyn ylioppilastutkinnon jälkeen. Vastaajista 71 % oli suorittanut Suomessa ylioppilastutkinnon tai vastaavan toisen asteen tutkinnon.

Harvempi lähtijöistä aloittaa korkeakouluopinnot Suomessa. Vajaa viidesosa (16 %) oli suorittanut suomalaisen korkeakoulututkinnon ennen ulkomaille lähtöä. Useimmat tästä joukosta jatkoivat ulkomaille maisteriopintoja (Master's). Noin puolella oli ammattikorkeakoulututkinto, mikä oli tyypillistä erityisesti taloustieteen, tekniikan, matemaattisluonnontieteellisen alan sekä hoitoalan opiskelijoille. Noin kolmanneksella oli

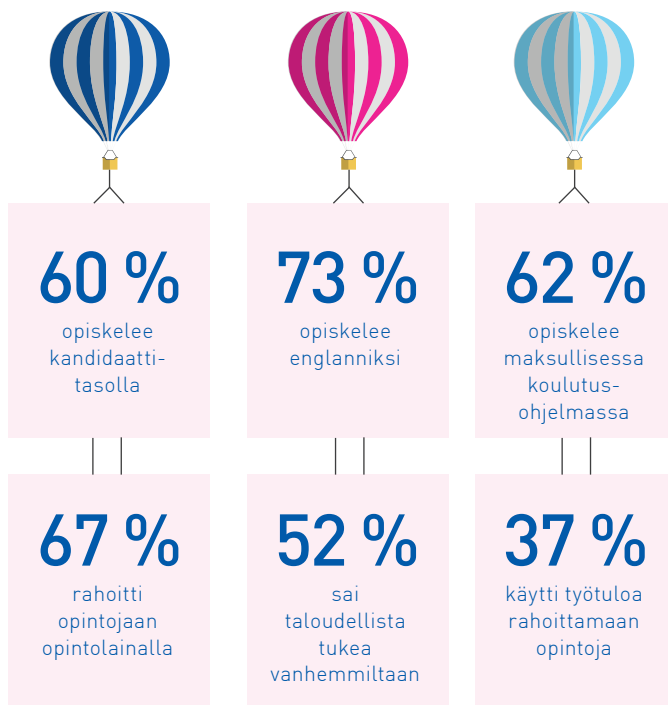
suomalaisessa yliopistossa suoritettu alempi korkeakoulututkinto.

Yli puolet (56 %) vastaajista ei ollut edes hakenut Suomesta vastaavaa opiskelupaikkaa. Kolmasosa (34 %) haki, muttei päässyt sisälle. Kymmenesosa haki ja sai paikan, mutta valitsi ulkomaisen vaihtoehdon.

OPINTOTUKI ON TÄRKEÄ EDELLYTYS LÄHTEMISELLE

Kyselyn tulosten mukaan tärkeä kannustin ulkomaille opiskelemaan lähdössä on mahdollisuus taloudelliseen tukeen. Vastaajista 90 % piti opintotukea tärkeänä tai erittäin tärkeänä perusteena omalle päätökselleen. Opintolainaa käytti kaksi kolmannesta vastaajista. Heistä 87 % koki lainan tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi omassa päätöksenteossään. Vastaukset kertovat opintotuen arvostuk-

Yli puolet ulkomailla opiskelevista ei ole edes hakenut suomalaiseen korkeakouluun.

sesta, vaikka niistä ei voikaan suoraan päätellä, kuinka moni olisi jättänyt lähtemättä ilman tukea.

Naiset, suomenkieliset ja kandidaattitasolla (Bachelor) opiskelevat kokivat opintotuen ja -lainan tärkeämmäksi kuin miehet, muun kieliset ja maisteriopiskelijat. Maksullisessa koulutusohjelmassa opiskelevat pitivät opintolainaa selvästi tärkeämpänä kuin maksuttomassa opiskelevat. Maksullisessa koulutuksessa olevat myös rahoittivat opintojaan opintolainalla muita useammin, mikä viittaa siihen, että lainalla katetaan lukuvuosismaksuja. Ulkomaisten opintojen rahoittaminen opintolainalla on hieman yleistynyt Kelan selvityksen verrattuna.

ULKOMAILLA OPISKELEE JOSSAIN MÄÄRIN VALIKOITUNUT JOUKKO

Ulkomailla lähdön taustalla vaikuttaa myös rakenteellisia tekijöitä, joita ei tavoita kysymällä syitä opiskelijalta. Kaikille ulkomaille lähtö ei ole yhtä luonteva valinta.

Vaikka opiskelupaikan tuttuus ei korostu lähtösyissä, on monella vastaajalla aikaisempaa kansainvälistä kokemusta sekä muitakin kontakteja opiskelumaahansa kuin opiskelu. Yli puolet (59 %) vastaajista oli asunut ulkomailla pidemmän ajanjakson jo ennen nykyisiä opintojaan. Lisäksi vajaalla kolmasosalla (28 %) oli opiskelumaassa puoliso tai muu per-

YLEISINTÄ ON OPISKELU ENGLANNIKSI, KANDIDAATTITASOLLA JA MAKSULLISISSA KOULUTUSOHJELMISSA

Kyselyyn vastanneista 60 % opiskeli kandidaattiopintoja, loput maisteriopintoja. Kandi-opinnot olivat yleisiä erityisesti humanistissa ja taideaineissa, maisteriopinnot lääke- ja eläinlääketieteessä. Suurin osa (73 %) opiskeli englanniksi, myös muissa kuin englanninkielisissä maissa. Ruotsissa opiskelevista kaksi kolmasosaa opiskeli ruotsiksi.

Vastaajat kertoivat opiskelevansa täysipäiväisesti ja keskimäärin 38 tuntia viikossa. Opintojaan he pitivät melko työläinä — lääketieteiden opiskelijat kaikkein työläimpinä, humanistit ja kauppatieteilijät vähiten työläinä.

Vastaajista 62 % opiskeli maksullisessa koulutusohjelmassa. Erityisen yleistä maksullinen koulutus oli Alankomaissa, Latviassa ja Yhdysvalloissa sekä eläinlääketieteeseen, taiteen ja oikeustieteen aloilla.

Kaikki kyselyyn vastanneet rahoittivat opintojaan Kelan opintorahalla. Sen jälkeen yleisimmät rahoitusmuodot olivat opintolaina (67 %), omat säästöt (58%) sekä vanhempien tuki (52 %). Valtaosa (73 %) vastaajista oli työskennellyt opintojensa aikana. Yleisintä oli työskentely loma-aikana, mitä oli tehnyt kaksi kolmasosaa vastaajista. Vajaa neljännes työskenteli myös opintojen ohessa. Opintojen ohessa työskentely tapahtuu useimmiten opiskelumaassa, loma-aikoina taas Suomessa.

heenjäsen ja kymmenesosalla (11 %) oli maahan sukusiteitä.

Selvityksen edellisessä vaiheessa tarkasteltiin ulkomailla opiskelevia Kelan opintotukitilastojen valossa. Tulosten mukaan ulkomaille lähtee jossain määrin valikoitunut opiskelijajoukko verrattuna Suomen korkeakouluissa aloittaviin. Lähtijöissä on enemmän naisia, ruotsin- ja muun kielisiä sekä Uudellamaalla asuvia kuin kotimaassa opiskelevissa. Lisäksi ulkomaille päätyy jonkin verran enemmän niitä, joiden vanhempien yhteenlasketut vuositulot kuuluvat tarkastelun ylimpään eli yli 150 000 euron luokkaan.

Monella lähtijöistä on aikaisempaa kokemusta ulkomailla asumisesta tai perhesiteitä opiskelumaahan.

Usein ulkomaisen korkeakoulun lukuvuosismaksuja katetaan opintolainalla.

SUURI OSA AIKOO TÖIHIN NYKYISTEN OPINTOJEN PÄÄTTYTTYÄ

Puolet ulkomailta opiskelevista aikoi hakea töitä ja runsas kolmannes jatkaa opiskelua nykyisten opintojen jälkeen. Jatko-opintojen suosio on lisääntynyt verrattuna CIMOn 15 vuoden takaiseen kyselyyn³, johon vastanneista 59 % piti työnhakua ja 29 % opiskelun jatkamista todennäköisimpänä vaihtoehtona.

Nykyisten opintojen taso vaikuttaa suunnitelmiin, sillä ylivoimainen enemmistö maisteriopiskelijoista aikoi töihin. Toisaalta myös koulutuslalla on merkitystä, sillä tekniikan ja hoitoalan kandidaattiopiskelijoistakin suurin osa suunnitteli työnhakua jo nykyisten opintojen jälkeen.

VAIN NELJÄNNES OPISKELIJOISTA USKOO PALAAVANSUOMEEN

Kyselyyn vastanneet ovat epävarmoja tulevan asuinmaansa suhteen, sillä lähes puolet heistä ei osannut vielä sanoa, mihin asettuu nykyisten opintojensa jälkeen. Neljännes uskoi palaavansa Suomeen, viidennes jäänee opiskelumaahan. Epätietoisuus on lisääntynyt CIMOn vuoden 2003 selvitykseen verrattuna, sillä silloin vain 30 % kyselyyn vastanneista ei osannut nimetä tulevaa asuinmaataan.

Opintojen päättymisen tuntui varmasti usein kaukaiselta, sillä valtaosa vastaajista opiskeli vasta ensimmäistä tai toista vuotta. Silti niistäkin, jotka arvelivat valmistuvansa vuoden sisällä, 38 % ei osannut sanoa tulevaa asuinmaataan.

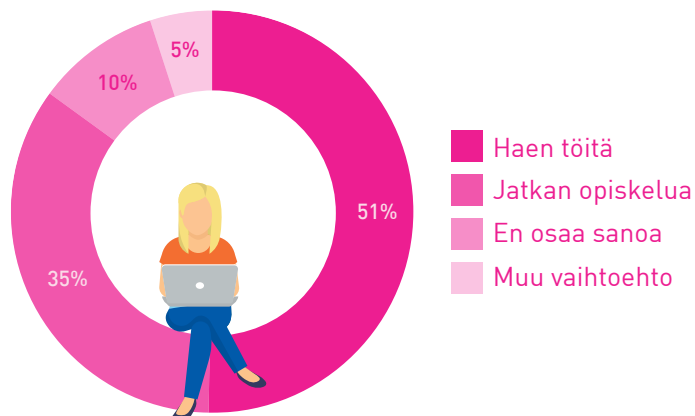
Niistä, jotka aikovat töihin nykyisten opintojen jälkeen, keskimääräistä suurempi osuus suunnitteli paluuta Suomeen. Opintojen jatkamista aikovien joukossa oli vastaavasti vähemmän Suomeen palaajia.

Ulkomaille lähdön syyt ja opiskeluaikainen yhteydenpito Suomeen vaikuttivat siihen, kuinka todennäköisesti kotimaahan palataan. Opiskelijat, joille sisäänpääsymahdollisuudet olivat tärkeä ulkomaille lähdön motiivi, uskoivat muita useammin muuttavansa Suomeen, kun taas kansainvälistä kokemusta halunneet suunnittelivat paluuta harvemmin. Avoimia työpaikkoja Suomesta seuraavat opiskelijat pitivät kotimaahan paluuta selvästi todennäköisempänä kuin muut. Muita todennäköisemmin palaavat myös ne opiskelijat, jotka seurasivat kotimaan uutisia ja tapahtumia tai olivat loma-aikoinaan töissä Suomessa.

Toisaalta muut sidokset opiskelumaahan vähensivät todennäköisyyttä palata Suomeen. Opiskelijat, joiden puoliso tai muu perheenjäsen asui opiskelumaassa, suunnittelivat harvemmin palaavansa Suomeen ja useammin jäävänsä opiskelumaahan. Samoin tekivät myös ne, joilla oli sukujuuria tai aikaisempaa kokemusta asumisesta opiskelumaassa.

MITÄ TODENNÄKÖISIMMIN TEET NYKYISTEN OPINTOJESI JÄLKEEN?

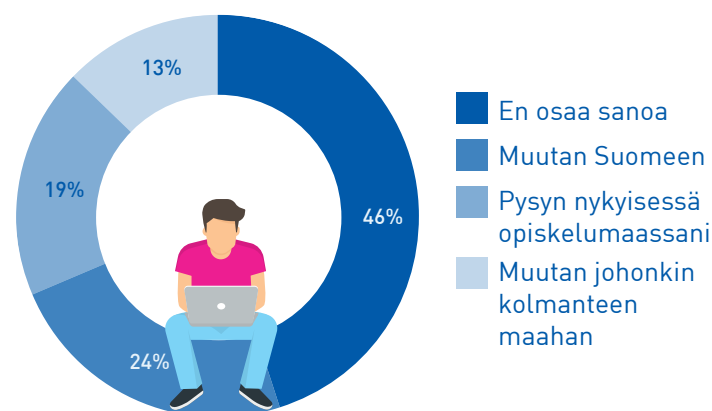
N=1 418

Kandidaattitason opiskelijat haluavat usein jatkaa opintojaan, mutta maisteriopiskelijat tähtäävät töihin.

MIHIN MAAHAN TODENNÄKÖISIMMIN HAKEUDUT NYKYISTEN OPINTOJESI PÄÄTTYTTYÄ?

N=1 419

Opintojen jälkeistä aikaa leimaa epävarmuus, sillä puolet opiskelijoista ei osaa nimetä tulevaa asuinmaataan.

TULEVA ASUINPAIKKA VALITAAN URAMAHDOLLISUUKSIEN PERUSTEELLA, SUOMI LUONNON JA YMPÄRISTÖN VUOKSI

Ulkomailla opiskelevat kertoivat valitsevansa tulevan asuinmaansa ensi sijassa työ- ja uramahdollisuuksien perusteella. Myös maan yleistä ilmapiiriä pidettiin tärkeänä. Suomen kannalta huolestuttavaa on, että vain harva piti näitä tekijöinä, jotka lisäävät halukkuutta hakeutua takaisin kotimaahan. Suomen valtteina pidettiin puhdasta luontoa ja ympäristöä sekä yleistä elintaso.

Millaiselta Suomi näyttää ulkomailla opiskelevan silmin? Opiskelijat toivat esille sekä myönteisiä että kielteisiä asioita kuvatessaan vapaasti ajatuksiaan Suomesta. Yleisimmät myönteiset luonnehdinnat liittyivät maan turvallisuuteen, toimivaan yhteiskuntaan ja siihen, että Suomi on tasa-arvoinen yhteiskunta, joka tukee kansalaisiaan.

”Turvallisena, tasa-arvoisena, puhtaana ja luotettavana, asiat hoituvat hyvin.”

”Olen ylpeä hyvinvointiyhteiskunnastamme ja Englannissa asuminen on saanut minut käsittämään entistä vahvemmin, kuinka tärkeä ja mahtava systeemi se on.”

Kielteisten näkemysten ylivoimaiseen kärkeen nousivat työttömyys ja huonot työllisyysnäkymät. Myös sulkeutunut ja ahdasmielinen yhteiskunta sekä yleinen huono ilmapiiri saivat runsaasti mainintoja.

”Suomi seisoo taloudellisesti paikallaan eikä ole houkutteleva maa työskennellä keinojen investointien ja näkymien takia.”

”Tylsä, kylmä, ahdasmielinen, pessimistinen, kulttuurillinen tyhjiö.”

Kysely tehtiin loppuvuodesta 2016, jolloin Suomi oli selkeästi talouden taantumassa, ja vastaukset heijastanevat sen hetken tunnelmia. Mikäli vastaavat käsitykset Suomesta huonosti työllistävänä ja ahdasmielisenä maana jäävät elämään pidempään, voi niistä tulla rasite Suomen maineelle.

TEKIJÄT, JOTKA LISÄÄVÄT ENITEN HALUKKUUTTA PALATA SUOMEEN

Puhdas luonto ja ympäristö

Maan yleinen elintaso

Maan turvallisuus

Terveysturva ja sosiaalipalvelut

Sosiaaliturvan taso

Muun perheen asuinmaa

TEKIJÄT, JOTKA LISÄÄVÄT VÄHITEN HALUKKUUTTA PALATA SUOMEEN

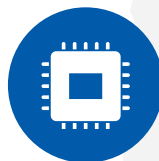
Yhteiskunnan kansainvälisyys

Maan yleinen ilmapiiri

Mahdollisuus edetä uralla

Korkea teknologian taso

Puolison tai kumppanin asuinpaikka

Lähteet:

1. OECD (2017): Education at a Glance. OECD Indicators.

2. Saarikallio, Miia & Hellsten, Katri & Juutilainen, Vesa-Pekka [2008]: Korkeakoulusta työelämään? Väylänä ulkomainen tai kotimainen tutkinto. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 96. Kelan tutkimusosasto.

3. Garam, Irma (2003): Kun opintie vie ulkomaille. Suomalaisten tutkinto-opiskelu ulkomaisissa korkeakouluissa. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO, Occasional Paper 2c/2003.

Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva virasto, joka vastaa koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kehittämisestä sekä kansainvälisyyden edistämisestä.

ISBN 978-952-13-6491-4 (painettu) • ISBN 978-952-13-6492-1 (pdf)
ISSN 2242-2951 (painettu) • ISSN 2242-296X (pdf)
Taitto ja kuvitus: Infograafikko Joel Kanerva

OPETUSHALLITUS

Hakaniemenranta 6, PL 380, 00531 Helsinki, puh. 0295 331 000
Koulutus, varhaiskasvatus, organisaatio: www.oph.fi
Kansainvälinen yhteistyö: www.cimo.fi